

СТРОК ЯК ЗАСІБ ЗАХИСТУ ІНТЕРЕСІВ ПОКУПЦЯ ЩОДО ПЕРЕДАЧІ ТОВАРУ

Маковій В. П.

Стаття містить дослідження часових меж реалізації права покупця щодо передачі товару в договорі купівлі-продажу з урахуванням сутності такого повноваження в змісті договору та взаємозв'язок цього субінституту з іншими правовими категоріями цивільного права, вирішення при цьому певних колізійних емпіричних і теоретичних питань.

Ключові слова: передача товару, строк, момент, купівля-продаж, прийняття.

Статья содержит исследование временных пределов осуществления права покупателя по передаче товара в договоре купли-продажи с учетом сущности такого полномочия в содержании договора и взаимосвязь данного субинститута с иными правовыми категориями гражданского права, решение при этом определенных коллизионных эмпирических и теоретических вопросов.

Ключевые слова: передача товара, срок, момент, купля-продажа, принятие.

The article contains research of sentinel scopes of realization of right for a buyer in relation to the transmission of commodity in a bargain taking into account essence of such authority in maintenance of agreement and sale and intercommunication of the given subinstitute with other legal categories of civil law, decision here of definite collision empiric and theoretical questions.

Keywords: transmission of commodity, term, moment, purchase-sale, acceptance.

У цивільному праві прийнято поділяти обов'язок продавця з передачі майна покупцеві на дві складові: 1) обов'язок з перенесення на останнього права власності; 2) обов'язок з передачі майна у володіння покупця. Питання виконання обов'язку з передачі майна у володіння покупця постає в тому разі, коли право власності виникає раніше фактичної передачі майна, що згідно зі ст. 334 ЦК можливо тільки за умови встановлення цього прямо в договорі чи приписі законодавства. У решти випадків, розглядаючи обов'язок продавця передати товар покупцеві, слід мати на увазі саме обов'язок з перенесення на останнього права власності.

Дослідження сутності обов'язку продавця й відповідного права покупця щодо передачі товару надає можливість дійти висновку про наявність низки обмежень у здійсненні такого права, серед яких неабияке значення відводиться часовим величинам.

Серед вчених, які прямо або опосередковано здійснювали дослідження часових меж здійснення права покупця на передачу товару у договорах з передачі майна у власність, й купівлі-продажу зокрема, необхідно відзначити таких, як: Ю.К. Толстой, В.В. Луць, О.С. Яворська, Є.О. Харитонов, Д.О. Маріц та ін. При цьому слід зауважити, що наявність досліджень у цій сфері не свідчить про достатню розробленість проблеми з огляду на досить поширену й іноді суперечливу нормативну базу.

У зв'язку з цим, метою статті є визначення сутності часових меж як засобу захисту інтересів покупця щодо передачі товару в договорі купівлі-продажу в розрізі

наявного теоретичного та емпіричного підґрунтя.

Оскільки метою договору купівлі-продажу є передача майна у власність покупцеві, то й основною поведінкою сторін договору є діяльність, направлена на виникнення права власності в покупця. Згідно зі ст. 334 ЦК право власності за договором, за загальним правилом, виникає з моменту передання майна набувачеві, у зв'язку з чим головним обов'язком у межах цих договірних взаємин є саме обов'язок продавця щодо передачі товару покупцеві, тим самим забезпечення виникнення в останнього права власності на товар. У цій нормі знайшла відтворення концепція, регламентована німецьким, швейцарським цивільним законодавством, згідно з якою для перенесення права власності на покупця необхідна передача йому купленої речі, так звана традиція [1, 331].

Стаття 662 ЦК є загальною щодо решти статей, які деталізують обов'язок з передачі товару з огляду на строк (ст. 663 ЦК), момент (ст. 664 ЦК) передачі, його кількість (ст. 669 ЦК), асортимент (ст. 671 ЦК), якість (ст. 673 ЦК), комплектність (ст. 682 ЦК) тощо.

Виконання обов'язку продавця з передачі товару покупцеві пов'язано з забезпеченням реалізації принципу належного виконання зобов'язання, зокрема й щодо належного строку (ст. 530 ЦК). Цивільний кодекс у ст.ст. 663, 664 деталізує сутність належного строку та моменту виконання цього обов'язку як часових меж його виконання.

При цьому ст. 663 ЦК надає можливість врегулювати питання належного строку виконання зобов'язання в межах договору купівлі-продажу або загальних положень ст. 530 ЦК. Так, у мотивувальній частині постанови Вищого господарського суду України від 22.04.2008 року в справі № 35/311, згідно з матеріалами якої строк передання товару не був встановлений сторонами, з посиланням на ч. 2 ст. 530 і ст. 693 ЦК, вказано на відсутність дій покупця, які б свідчили про пред'явлення вимоги до продавця щодо передання товару й слугували б початковим моментом перебігу семиденного строку, чого апеляційна інстанція не врахувала [2].

Питання моменту виконання обов'язку продавця з передачі товару досить тісно пов'язане з моментом переходу права власності від продавця до покупця й, відповідно, ризику випадкового знищення або випадкового пошкодження майна, що є предметом договору купівлі-продажу. Стаття 334 ЦК чітко ув'язує обидва визначені моменти, тому говорячи про момент виконання обов'язку продавця, за загальним правилом, необхідно мати на увазі момент виникнення права власності в покупця. Через це ст. 664 ЦК може бути розтлумачена як спеціальна щодо ст. 334 у частині виникнення права власності за договором купівлі-продажу з урахуванням диспозитивності цивільно-правових приписів [3, 129-131].

У приписах цих правових норм чітко простежується диспозитивне та імперативне начало правового регулювання.

Зокрема, отримання товару покупцем за його місцезнаходженням як момент виконання відповідного обов'язку продавцем, крім договору, може бути врегульованим і приписом законодавства, на прикладі передачі нерухомого майна в межах п. 1 ч. 1 ст. 532 ЦК. До речі, переважно юридичним фактом, що підтверджує

передання об'єкта нерухомості в розпорядження уповноваженої особи, прийнято визнавати погодження й підписання сторонами відповідного акту прийому-передачі.

На підтвердження зазначеного в ст. 664 ЦК тлумачиться сутність поняття "надання товару в розпорядження покупця", а саме: наданням товару в розпорядження покупця є готовність товару до передання покупцеві в належний строк і в належному місці з відповідними засобами ідентифікації.

З метою виконання обов'язку продавця з передачі товару з тих чи інших підстав досить часто залучаються треті особи (перевізник, організація зв'язку тощо), яка унаслідок своєї спеціалізації може здійснити визначені дії. Тому виникає питання: з якого ж моменту обов'язок з передачі майна покупцеві можна вважати виконаним? Вирішення цього питання знаходиться в площині відмежування договору купівлі-продажу й договору допоміжного характеру (перевезення, надання послуги організацією зв'язку).

Так, якщо за договором купівлі-продажу передбачена доставка товару, тобто допоміжний договір укладається між продавцем і третьою особою або ж досягається домовленість безпосередньо в основному договорі, то й моментом виконання відповідного обов'язку буде момент вручення товару покупцеві перевізником, організацією зв'язку тощо. З урахуванням положень ст. 664 ЦК ідентифікація або індивідуалізація товару в такому разі буде відбуватись у момент його передачі зазначеній третій особі.

Наприклад, факт передання жита сільськогосподарським виробничим кооперативом "Мрія" на зберігання ВАТ "Ківерцівський ХПП" за договором купівлі-продажу між кооперативом і ТОВ "Аргос" був визнаний Господарським судом Волинської області від 27 вересня 2006 року як обставина, що обґрунтовує виконання продавцем обов'язку щодо передачі товару, незважаючи на відсутність договору зберігання між покупцем та ХПП і відповідної довіреності в продавця. Однак апеляційна та касаційна інстанції визнали зазначене рішення таким, що не відповідає приписам законодавства, і не виконання обов'язку продавцем стосовно передачі товару покупцеві шляхом його доставки на підставі п. 1 ч. 1 ст. 664 ЦК [4].

Якщо ж інше не встановлено договором або законодавством, продавець не зобов'язаний доставляти товар, і, як наслідок, можливе укладення допоміжного договору про доставку товару вже між покупцем і третьою особою. Тоді моментом виконання обов'язку з передачі товару продавцем слід вважати здачу товару перевізникові або іншій організації для доставки.

Господарським судом Донецької області в справі за позовом ТОВ "Кепітал Енерго Систем" до ТОВ "Літ-Дон" обґрунтовано прийнято до уваги положення ч. 2 ст. 664 ЦК і договору між сторонами щодо визначення моментом передання товару факт вручення його перевізникові, що підтверджується видачею відповідної квитанції (ст. 23 Статуту залізниць України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.04.98 р. № 457, розділ 2 Правил оформлення перевізних документів, затверджених наказом Міністерства транспорту України від 21.11.2000 р. № 644). При цьому касаційна інстанція при перегляді цієї справи погодилася з доводами саме першої інстанції, на відміну від Донецького апеляційного господарського суду [5].

Крім вказаних обставин, які характеризують момент виконання обов'язку продавця передати товар, діючим законодавством і безпосередньо договором можуть

встановлюватись додаткові правовстановлюючі юридичні факти щодо окремого майна. Так, пунктом 25 Правил роздрібної торгівлі непродовольчими товарами встановлено, що днем передачі товару вважається день доставки товару споживачу, а якщо товар потребує спеціальної установки (підключення) чи складення - день їх здійснення, за наявності підпису споживача в супровідній документації.

Щодо цінних паперів передача відповідного права як предмету договору купівлі-продажу ототожнюється з вчиненням належних дій з боку держателя цінного паперу (продавця) з урахуванням різновиду легітимації нового держателя цінного паперу (покупця). Зокрема, цесією здійснюється передача зобов'язальної вимоги від продавця до покупця, ст. 334 ЦК ототожнюється перехід права власності майна, що знаходиться в перевізника, з передачею відповідного коносаменту. Коли йдеться про ордерний цінний папір, то його передача пов'язана також і з вчиненням на ньому продавцем відповідного передавального надпису (індосаменту).

Прикладом додаткових юридичних фактів, що підтверджують виконання наведеного обов'язку продавця, може слугувати судова практика.

Згідно з матеріалами справи № 33/118-06 за позовом СПД - фізична особа ОСОБА_1 до ВАТ "Баглійський завод котельно-допоміжного устаткування і трубопроводів", розглянутим господарським судом Дніпропетровської області 13 червня 2006 року, додатковим правовстановлюючим документом, що визначає момент виконання обов'язку продавця передати товар, є підписання сторонами акту-передачі деревообробних верстаків, що стали предметом купівлі-продажу. І хоча апеляційна інстанція не врахувала належним чином положень ст. 664 ЦК у цій частині, Вищий господарський суд України поставив крапку в цьому питанні, залишивши рішення першої інстанції без змін [6].

З постанови Одеського апеляційного господарського суду від 7.08.2007 р. у справі № 3/562/06 таким фактом є момент передачі свідоцтва про реєстрацію в інспекції Держтехнадзору України комбайна [7].

У справі за позовом І.В. Коломойського до О.Ю. Роднянського про визнання права власності на частку в статутному фонді товариства з обмеженою відповідальністю "Телерадіокомпанія "Студія 1+1"" згідно з договором між сторонами про купівлю-продаж відповідної частки юридичними обставинами, що підтверджували факт виконання обов'язку продавця з передачі товару, було визначено його дії по підписанню зі свого боку акту прийому-передачі частки та подання заяви до ТОВ "Телерадіокомпанія "Студія 1+1"" про вихід зі складу учасників товариства після сплати покупцем авансу [8].

З викладеного необхідно дійти таких висновків. По-перше, часові межі здійснення права та виконання відповідного обов'язку щодо передачі товару в договорі купівлі-продажу надають можливість дисциплінувати учасників таких відносин, створити умови оперативності їх поведінки, а також захисти інтереси покупця. По-друге, момент виконання обов'язку продавця передати товар за договором купівлі-продажу залежить від місця й способу його виконання: 1) отримання товару за місцем його знаходження; 2) доставка покупцеві; 3) виконання за допомогою третьої особи (перевізника, організації зв'язку тощо). По-третє, наданням товару в розпорядження покупця є готовність товару до передання покупцеві в належний строк і в належному місці з відповідними засобами ідентифікації. У законодавстві визначені й деякі

спеціальні випадки перебігу наведених темпоральних величин у наведених відносинах, на що вказано в статті.

Зазначене свідчить про значимість часових обмежень виконання обов'язку продавця й здійснення відповідного права покупця щодо передачі товару та актуалізує розкриття цього питання в реалізації змісту інших зобов'язальних відносин.

Література

1. Флейшиц Е.А. Момент перехода права собственности по договору купли-продажи в гражданском праве крупнейших иностранных государств и СССР // Ученые труды. Ученые труды ВЮОН. - М.: Юрид. изд-во МЮ СССР, 1947. - Вып. 9. - 416 с.

2. Постанова Вищого господарського суду України від 22.04.2008 р. у справі № 35/311. - [Електронний ресурс]: //http://reyestr.court.gov.ua/Review/1653633.

3. Луць В.В. Строки і терміни в цивільному праві: монографія / В.В. Луць - К.: Юрінком Інтер, 2013. - 320 с.

4. Постанова Вищого господарського суду України від 13.06.2007 р. у справі № 01/83-38. - [Електронний

ресурс]: //http://reyestr.court.gov.ua/Review/800916.

5. Постанова Вищого господарського суду України від 30.08.2006 р. у справі № 1/119. - [Електронний ресурс]: //http://reyestr.court.gov.ua/Review/105354.

6. Постанова Вищого господарського суду України від 16.01.2007 р. у справі № 33/118-06. - [Електронний ресурс]: //http://reyestr.court.gov.ua/Review/367281.

7. Постанова Одеського апеляційного господарського суду від 07.08.2007 р. у справі № 3/562/06. - [Електронний ресурс]: // http://http://reyestr.court.gov.ua/Review/876685.

8. Рішення Печерського районного суду м. Києва від 16.08.2006 року № 2-202-1/06. // Архів Печерського районного суду м. Києва.

Маковій В.П.

кандидат юридичних наук, доцент,
начальник кафедри цивільно-правових дисциплін
ОДУВС

Надійшла до редакції: 22.03.2014

УДК 347.9

ПРАВО НА СУД У “РОЗУМНІ СТРОКИ” АБО ВІРТУАЛЬНЕ СУДОЧИНСТВО: МАЙБУТНЄ ЧИ РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ?

Середницька І.А.

Ульяник М.М.

Гарантом захисту порушених прав, свобод і законних інтересів виступає держава. Через велику кількість цивільних справ, що надходять до суду, знижується оперативність розгляду матеріалів справ, порушуються строки розгляду, а як наслідок, виникає недовіра до судових органів і держави взагалі. З метою ліквідації цього явища запроваджується електронне (віртуальне) судочинство.

Ключові слова: право на захист, розумні строки, віртуальне (електронне) судочинство, відеоконференція, комп'ютеризація, електронізація судового процесу.

Гарантом защиты нарушенных прав, свобод и законных интересов выступает государство. Из-за большого количества гражданских дел, поступающих в суд, снижается оперативность рассмотрения материалов дел, нарушаются сроки рассмотрения, а как следствие, возникает недоверие к судебным органам и государства в целом. С целью ликвидации этого явления вводится электронное (виртуальное) судопроизводство.

Ключевые слова: право на защиту, разумные сроки, виртуальное (электронное) судопроизводство, видеоконференция, компьютеризация, электронизация судебного процесса.

Safeguards to protect the violated rights, freedoms and legitimate interests of a State. Due to the large number of civil cases filed in court, reduced efficiency review of case materials, violated the terms of consideration and as a result there is distrust of the judiciary and the state in general. To eliminate this phenomenon introduces electronic (virtual) trial.

Keywords: the right to defense, a reasonable time, virtual (electronic) proceedings, videoconference, the trial of computers.

Збільшення обсягів цивільного обігу, проблеми доступності судового розгляду та кваліфікованої юридичної допомоги для громадян, інстанційності судової діяльності змушують все частіше говорити про необхідність застосування електронних технологій у цивільному судочинстві.

Зважаючи на це, метою статті є визначення особливостей електронного (віртуального) цивільного судочинства, з'ясування досвіду зарубіжних країн щодо використання цього виду судочинства, а також розгляд електронного (віртуального) судочинства як право сторін у цивільному процесі.

Окремі аспекти віртуального судочинства досліджувалися В.В. Писаренко, С.В. Ківаловим, В.П. Пилипенко, В.П. Огурецьким, Є.В. Корольовим, О.В. Касминінім, О.Г. Біленко, М.М. Бондаренко, С.О. Пограничним та іншими. Нами було проаналізовано велику кількість видань щодо віртуального судочинства, розглянуто практику українських суддів щодо проведення засідання в режимі відеоконференції, а також було досліджено погляди багатьох практиків стосовно недоліків і переваг вказаного виду судочинства.

“Якщо вас немає в Інтернеті, значить, ви не існуєте”. Так вважає засновник компанії “Майкрософт” Білл Гейтс. Згаданий вислів досить точно характеризує сьогоднішню тенденцію розвитку суспільних відносин.

Різноманітні технології зберігання інформації, електронні ЗМІ, електронні гроші, соціальні мережі, скайп, e-mail, Інтернет-магазини, віртуальний уряд і електронний документообіг – усе йде до того, що незабаром людині зовсім не обов'язково буде виходити з будинку, тому що всі справи вона зможе вирішити за допомогою свого ноутбука або смартфона. Погано це чи добре – питання спірне.

Практично всі сфери життя людини пронизані нитками компютеризації та інтернетизації. Це стало досить звичайним явищем і невід'ємним елементом повсякден-